

Влияние на миграционните процеси върху икономическото развитие

Ивелина Димитрова-Монева

***Influence of the migration processes on the economic development:** Migration processes have an influence on the economic and social life of particular countries. This paper discusses the positive and negative influence of migration from the point of view of those countries that receive and send labour resources. The money inflow from emigrants has a significant influence on our country's economy. Migration also influences the labour market.*

Key words – migration, economy, money flow, transfer of labour resources, prosperity

ВЪВЕДЕНИЕ

Миграционните процеси имат важен икономически, социален и политически ефект във всяка страна. Анализът на динамиката на тези процеси и отражението им върху състоянието на икономиката има голямо значение за отделните държави. От позицията на страните на имиграцията и тези на емиграцията, по правило анализът се извършва на макроикономическо равнище. Наред с останалите демографски процеси, миграцията е един от основните фактори, обуславящи размера и структурите на населението на дадена територия. По своята същност „миграционното движение на населението обхваща премествания на лица от една в друга територия. Най-общо то изразява географската (пространствената, териториалната, районната) мобилност на населението.”[1]. Съществуват множество признаци за определяне на миграционните потоци. За настоящето изследване ще се спрем на един от основните признаци, а именно пресичането на определена граница, според който миграциите се подразделят на: външни и вътрешни. Вътрешните миграции се делят на 4 потока: град-град; град-село; село-град; село-село. В доклада ще се спрем на външните, които се характеризират с пресичането на държавните граници и се делят на емиграции – изселване на хора извън границите на определена държава и имиграции – заселване на хора в определена страна.

Миграционните ефекти върху икономическото развитие не са еднородни. Както миграцията може да окаже влияние върху икономическото състояние, така и състоянието на икономиката може да се отрази върху трансфера на трудови ресурси. Тези процеси влияят много силно върху броя на населението, особено в ранните години на прехода в България. Явлението се поражда главно от голямата несигурност, високата безработица и по-ниското заплащане на труда, тя е личностно желание на хората. Статистиката показва, че през последните години около 20% от населението на 41 страни се състои от имигранти. Мигрират главно хора в трудо-способна възраст, което от една страна намалява населението от тази категория, но от друга страна процесът е свързан с позитиви, като обмяна на знания, опит и средства, които емигрантите вливат в родината си. В резултат на вътрешната миграция на населението се поражда освобождаване на работни места в провинцията.

Ефектите от заминаването на работната ръка са различни, в зависимост от квалификацията на работниците. Нискоквалифицираните мигранти идващи от страни със средни доходи могат да допринесат в голяма степен за намаляване на бедността в родните си държави. На изпращащите страни може да се отрази неблагоприятно заминаването на висококвалифицирани работници - "изтичането на мозъци" (англ. brain drain) [9]. или изтичане на човешки ресурси. Несъмнено, масовото напускане на силно необходимите здравни работници или учители от развиващите се страни е тревожно. Трудно е да се оцени на практика загубата от изтичането на мозъци, която е многостранна и никак не е малка. В икономически план освен, че се губи от свиването на производството и производителността на

труда в съответната страна, потокът от хора намалява данъчните приходи, нараства дефицитът в пенсионната и осигурителната система, с което се намаляват постъпленията и в държавният бюджет като цяло.

Последиците от миграциите могат да се разграничат на положителни и отрицателни, както за изпращащите работна сила страни, така и за приемащите.

Положително отражение на миграцията върху икономическото състояние на приемащите страни:

- Имиграцията влияе положително за преодоляване на различията на трудовите пазари на относително развитите държави;
- Имиграцията оказва благоприятно влияние за преодоляване на демографските проблеми на развитите държави и за нарастване на работната сила;
- Имиграцията на ниско квалифицирана работна сила насърчава пренасочването на местните кадри към работните места изискващи по висока квалификация;
- Като следствие от увеличеното предлагане на работната сила и повишаване гъвкавостта на трудовите пазари в приемащите страни, имиграцията обективно намалява развитието на инфлационните процеси в развитите икономики;
- Имиграцията може да се разглежда като фактор, който съдейства за повишаване качеството на труда в приемащите развити страни, така и за повишаване гъвкавостта на техните трудови пазари;
- Значителната имиграция на трудовите ресурси във високо развитите икономики, способства увеличаването на техния инвестиционен потенциал;
- Имиграцията оказва стимулиращо въздействие върху икономическият растеж в приемащите страни;
- Имиграцията на трудови ресурси осигурява положителен нетен резултат за държавния бюджет на приемащите страни;

Към положителните последици отнасящи се за приемащите страни можем да добавим още:

- Подобряване на структурата на местното население за сметка на притока на високообразовани и млади имигранти;
- По-добро използване на природните ресурси в територии с голям приток на имигранти;
- Подобряване на екологичната обстановка в територии, от които се изселват мигранти;
- Подобряване на естественото възпроизводство на населението в региони с голям миграционен приток.

Отрицателно влияние на миграцията върху икономическото състояние на приемащите страни:

- Имиграцията на работна сила може да доведе до конфликтите между местни работници и работниците – имигранти. Притокът на евтина работна сила от чужбина в една или друга степен влошава позициите на местните работници в отношенията им с работодателите;
- В региони с голям приток на работна сила прекомерната миграцията може да доведе до поевтиняване на труда ;
- Имиграцията възможно е да настъпят проблеми с пренаселеността на големите градове в приемащите страни, както и нарушаване на екологичното равновесие. Имиграцията, както и всеки друг източник влияещ върху ръста на населението, може да доведе до разходи, които не са пазарни, като например: прекомерен шум, нарастваща престъпност и др.;

- Съществен неблагоприятен ефект за приемащите страни поражда нелегалната имиграция;
- Поради преводите, които чуждестранните работници правят към своите страни, страните на имиграцията понасят определени разходи, тези преводи се отразяват в разходната част на платежният баланс на приемащите трудови ресурси страни и съкращават размера на брутният национален разполагаем доход.

Към отрицателните последици отнасящи се за приемащите страни можем да добавим още:

- Излишък от работна ръка в селища и територии с преобладаващи имигранти;
- Намаляването на вътрешният пазар в територии с отлив на мигранти може да доведе до затруднения в производството и търговията;
- Затруднения в комуналното стопанство в селища и територии с голям миграционен приток;
- Намаляване на производителността на труда и нерационално използване на работната сила в региони с голям приток на имигранти.

Положително влияние на миграцията върху икономическото състояние на изпращащите страни:

- Емиграцията на трудови ресурси разкрива определени възможности за смекчаване на проблема с безработицата;
- Емиграцията създава предпоставки за повишаване средното равнище на работната заплата;
- Временната емиграция създава условия за повишаване на професионалната квалификация на работната сила, за придобиване на определени навици;
- Заетите в чужбина работници емигранти търсят на пазара стоки произведени в собствените им страни;
- За сметка на своите спестявания, много често работниците емигранти реализират различни бизнес проекти в собствените си страни;
- Паричните преводи на заетите в чужбина национални работници; Данните сочат, че през 2009 г. банковите парични трансфери от чужбина са били около 700 млн. евро, спрямо 2008 г. това е с около 50 % по-вече. През 2011 г. паричният поток е бил около 773 млн.евро, то през 2013 г. е над 1.742 млн.евро.

Към положителните последици отнасящи се за изпращащите страни можем да добавим още:

- Чрез емиграцията се намалява безработицата. Облекчаване на структурната и дългосрочна вътрешна безработица. Статистиката показва, че за България работещите сезонно, краткосрочно или дългосрочно в чужбина за 2008 г. са около 30% от работната сила. Ако тези хора не намираха работа в чужбина, то регистрираната безработица би била в пъти по-голяма, както и делът на обезкуражените и дългосрочни безработни;
- Повишаване качеството на живот в родината;
- Завърналите се емигранти носят със себе си нови знания и ценен опит, който води до повишаване качеството на предлагания труд.

Отрицателно влияние на миграцията върху икономическото състояние на изпращащите страни:

- Работници емигранти често създават фирми зад граница с различен предмет на дейност;

- Загуби на страните от емиграцията поради съкращаване на заетата работна сила и ограничаването на производствения капацитет на тези страни;

Към отрицателните последици отнасящи се за изпращащите страни можем да добавим още:

- Емиграцията е един от най-често използваните аргументи за отлагане раждането на първо или второ желано дете сред образованите, социализирани, интегрирани и производителни части от населението;
- Емиграцията е една от най-честите причини за отлагане на браковете, което води до разделение между партньори в брак, отдалечаване и отчуждаване между тях;
- Поради емиграцията, в комбинация с рисковно ниската раждаемост, рязко се свива народността на изпращащите страни.

По данни на НСИ [9]. през 2013 г. най-голям относителен дял от общия брой пътувания на български граждани в чужбина формират тези с други цели (гостуване, обучение, посещение на културни и спортни мероприятия) - 51.1%, следвани от пътуванията с цел почивка и екскурзия - 25.1%, и със служебна цел - 23.8%. В сравнение с ноември 2012 г. увеличение се наблюдава при пътуванията с цел почивка и екскурзия - с 29.9%, докато при тези с други цели и със служебна цел е регистрирано намаление - съответно с 11.6 и 8.0%.

Статистиката показва, че през април 2014 г. пътуванията на български граждани в чужбина са 323.6 хил., с 4.6 % над регистрираните през април 2013 г. Отново най-голям относителен дял се пада на общия брой пътувания с други цели на български граждани в чужбина, през април 2014 г. са 48.1 %, следвани от пътуванията с цел почивка и екскурзия - 27.2%, и със служебна цел - 24.7%. С 3.7 % или с 484.5 хил. са нараснали посещенията на чужденци в България през април 2014 г. спрямо същият месец през 2013 г. На лице е и увеличение на посещенията с цел почивка и екскурзия и с други цели – съответно със 7.2 % и 2.6 %, докато пътуванията със служебна цел намаляват с 0.6 %.

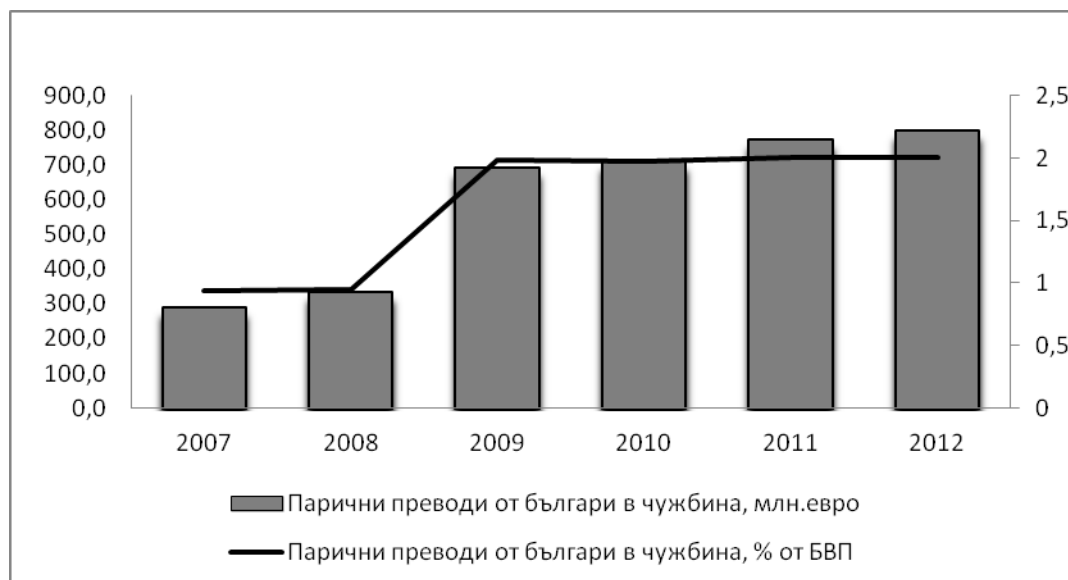
Проучване на икономическите изследвания към БАН сочи, че за 2013 г. 480 310 българи желаят да емигрират, но едва 10% успяват да заминат. Предпочитани дестинации за 2013 г. са Германия, Великобритания и Испания.

Според изследването на БАН всяко десето българско семейство има близък в чужбина. Парите изпращани от емигрантите към техните семейства се използват главно за закупуване на стоки от първа необходимост, покриване на разходите за медицинско обслужване, образование и др. Изследването показва, че в условията на икономическа рецесия трансферите от емигранти са главен механизъм оказващ съществено влияние върху намаляващите преки чуждестранни инвестиции.

От особено значение са паричните преводи към страната ни от българските емигранти в чужбина. Те оказват стабилизиращо влияние върху макроикономиката и домакинските бюджети у нас.

Табл.1. Преводи на български емигранти към България

година	Парични преводи от българи в чужбина, млн.евро	Парични преводи от българи в чужбина, % от БВП
2007	290,4	0,94
2008	335,2	0,95
2009	693,4	1,98
2010	710,7	1,97
2011	773,7	2,01
2012	800,1	2,02

Графика 1. Парични преводи на български емигранти в чужбина
Източник: графика и изчисления на автора по данни на БНБ и НСИ

От таблицата е видно, че в периода 2007 – 2012 г. дялът на паричните преводи от българи в чужбина, като процент от БВП е около 1 % през 2007 г. (0.94%) -2008 г. (0.95%), но присъединяването на страната ни към Европейския съюз е оказало влияние и дялът на емигрантските преводи се покачва на 1.98 % през 2009 г. и около 2% през 2011 - 2012 г.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Чрез свободното движение на работна сила може да се повлияе на гъвкавостта на европейския трудов пазар. Трудовите мигранти са склонни да променят местожителството си и при влошаване на условията на работа и живот в приемащата страна да се върнат в своята родина. Подобряването на жизнения стандарт и икономическия растеж в страната в последствие могат да се окажат главен мотив за завръщането на голям брой от емигрантите.

ЛИТЕРАТУРА

- [1]. Владимирова, К. Демографски стратегии, политики и програми. София: УНСС, 2007 с.127
- [2]. Иванов, П. Демографската катастрофа – монополи, корупция и регионализъм. Русе: Ахат, 2014
- [3]. Маринов, В. Международна трудова миграция: трудови аспекти, Научни трудове на УНСС, 2007
- [4]. Мирчев, М. Социална динамика и цивилизационно разслояване – възпроизводство на населението, човешкия капитал и трудовите ресурси в България – София, 2009
- [5]. Славейков, П. Геодемография. София: УНСС, 2012
- [6]. Конвергенция и европейски фондове...С., 2006, с.32
- [7]. econ.bg/Анализи/Съгласувана-политика-за-развитие-Миграцията-и-развиващите-се-страни_I.a_i.146566_at.4.html - към 01.07.2014
- [8]. <http://bnb.bg>
- [9]. <http://nsi.bg>

За контакти:

докторант Ивелина Димитрова Димитрова-Монева, Катедра „Обща теория на икономиката“ СА”Д.А.Ценов” – гр. Свищов, тел. 0895 230 655
email: imoneva@uni-svishtov.bg